

D • N

5/8 1956

## Elit och massa i demokratin

Professor Jörgen Westerståhl har i två tankeväckande artiklar diskuterat frågan om förhållandet mellan ledande grupp (elit) och valmanskår i den moderna demokratin. Hans tes går ut på att en omvandling av stor betydelse ägt rum under de senaste årtiondena. Då de politiska huvudriktningarna — socialdemokrati, liberalism, konservatism — byggdes upp var förverkligandet av vissa allmänt angivna, inte alltför obestämmda mål det väsentliga. En betydande grupp av allmänningstressede, medborgare deltog aktivt i diskussionen om precisionerandets av dessa mål och metoderna för deras uppnående; debatter och strider inom partierna, fraktionsbildningar och utbrytningar var därför naturliga och vanliga. Efter hand har partiernas struktur och verksamhet blivit en annan. Det gäller att vinna så många röster som möjligt genom att vädja till ett maximalt antal grupper och intressen; man närmar sig ett läge då själva partiapparaten blir det väsentliga och då tillika alla partier vädar till alla medborgare. I denna nya situation blir partiledningarna, som kan överblicka medel, möjligheter och opinion, dominerande, och den mellangrupp av politiskt aktiva som förut spelat en viktig roll skjutes åt sidan. Politiken blir ett samspel mellan partiledningarna och de stora passiva väljarmassorna, varvid partiledningarnas främsta uppgift är att utreda vilka åsikter som kan anses säljbara och att där-efter göra reklam för de genom ett slags marknadsundersökning utvalda varorna. Likheter med affärsföretag, som först söker utröna köparnas önsknin-  
gar — eller rättare den allmänna riktning i vilken önsknin-  
garna rör sig — och sedan formulerar dessa önsknin-  
gar och genom reklam söker göra dem starka och medvetna är påtaglig. Westerståhl myntar också — han är att lyckönska till uppfinningen — ordet servicedemokrati för denna form av politik.

I huvudsak synes Westerståhls analys obestridligt riktig; den anknyter för övrigt i vissa hänseenden nära till den karaktäristik av vår demokrati — av dess stabilitet och bristande vitalitet — som för några år sedan skilda statsvetenskapsmän gav i Dagens Nyheter. Frågan är: Varför har det gått så, skall vi vara nöjda med utvecklingen, vad är att göra om vi inte är nöjda?

Orsakerna till förändringen berörs endast föga i Westerståhls med precision och en viss medveten ensidighet utformade artiklar. Ett par saker bör här tilläggas. En orsak är utan tvivel att de stora partierna kommit varandra närmare, att deras huvudkrav antingen godtagits av alla eller övergivits eller modifierats: demokrati, socialpolitik, starkt för-svar är, för att blott nämna några avgörande punkter, numera värden för alla. I nära samband härmed står att parti-striderna koncentrerats kring problem, företrädesvis ekonomiska, som är högst komplicerade, i vilka det är av primär betydelse att ha en uppfattning om folks allmänna önsknin-  
gar (önsknin-  
gar som genom för-  
ädling och propaganda kan bli åsikter) och om konjunkturer och framtidsutsikter — allt faktorer som stärker partiledningarnas monopol-tendenser. Det bör emellertid uppmärksammas att en växelverkan mellan den sakliga utveckling som här antytts och partiernas

tekniska och taktiska beteenden föreligger. Då väl ekonomiska frågor kommit i förgrunden blir det en strävan för partiledningarna att bevara dem där, att undvika eller rent av undanskuffa andra frågor som enligt dessa försäljningschefer syn är störande och oroande och kan leda till bråk i leden och kanske till och med till insubordination. Med andra ord: själva den av "yttre" faktorer betingade omvandlingen förstärkes och stabiliseras genom den grupp av politiska huvudaktörer som kommit sig upp under dessa förhållanden och i deras upprätthållande ser ett "vested interest", en garanti för den egna ställningen.

Skall vi vara nöjda med denna servicedemokrati? Wester-

ståhl är det, om också snarare trumpet än med entusiasm. Det finns inte, antyder han, "något realistiskt alternativ". Men är det inte att ställa frågan fel? Man erinras om det gamla goda ordet att "det finns temperaturstegringar även i helvetet". Även om en del av det för vår demokrati karaktäristiska är ofrånkomligt, behöver vi väl därför inte säga att det är bra som det är. Genom att tala om en "art av demokrati" ger Westerståhl lätt sina läsare föreställningen att det är något fixt och färdigt och oföränderligt vi här står inför, ungefär som då man talar om monarki eller republik eller en eller två kamrar. Men så är det inte; det framstår enklast om vi jämför den svenska demokratin med andra framgångsrika demokratier där partiledningsmonopolet inte alls är så starkt som hos oss. Låt oss göra en sådan jämförelse, diskutera vad skillnaderna beror på och reflektera över om vår servicedemokrati inte kunde vara mindre trist, mera stimulerande och vital, ge litet mera aktivitet och makt åt människorna utanför partistyrelserna, bredda eliten.